

ŠTEVILKA 7

LETNIK XXXV

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI

V LJUBLJANI, DNE 15. JULIJA 1934

Priloga „Narodnega Gospodarja“ št. 7., I. 1934.

Za vsa objavljena vabila, pri katerih ni izrecno drugače določeno, velja določba: Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in pri istem dnevnem redu drugi občni zbor, ki veljavno sklepa ne glede na število navzočih članov.

Redni občni zbor Delavske hranilnice in posojilnice v Hrastniku, r. z. z n. z., se bo vršil v nedeljo dne 29. julija 1934 ob 8. uri zjutraj v dvorani prosvetnega društva. Dnevni red: 1. čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. odobritev račun. zaključka za leto 1933. 3. slučajnosti.

Občni zbor Kmečke hranilnice in posojilnice v Pišecah, r. z. z n. z., se bo vršil dne 29. julija 1934 ob 8. uri dopoldne v pisarni zadruga. Dnevni red: 1. čitanje zapisnika zadnjega obč. zbora. 2. poročilo načelstva in nadzorstva. 3. odobritev računskega zaključka za leto 1933. 4. volitev načelstva in nadzorstva. 5. slučajnosti.

Občni zbor Kmečke hranilnice in posojilnice v Poljčanah, r. z. z n. z., se bo vršil 29. julija v posojilničnih prostorih ob 3. uri popoldan. Dnevni red: 1. poročilo načelstva. 2. poročilo nadzorstva. 3. odobritev rač. zaključka za 1. 1933. 4. čitanje revizijskega poročila. 5. slučajnosti.

Izredni občni zbor Hranilnice in posojilnice pri Št. Petru niže Maribora, r. z. z n. z., se bo vršil v nedeljo 22. julija 1934 ob pol 8. uri zjutraj v prostorih posojilnice. Dnevni red: 1. sprememba pravil. 2. slučajnosti.

Hranilnica in posojilnica v Stični, r. z. z n. z., obrestuje od 1. julija 1934 dalje vse nevezane vloge in depotne kakor tudi stare vloge po 2%.

Hranilnica in posojilnica v Predoljih, r. z. z n. z. naznanja, da je po sklepu skupne seje znižala obrestno mero za vse vloge od 15. avgusta dalje na 2%.

**Blagajna znamke Schell št. 11
za večjo posojilnico je naprodaj.**

Blagajna je popolnoma dobro ohranjena in je vskladiščena v Celju. Teža blagajne je ca 2000 kg, ima dvojna vrata, paskvil zaporo in sledeče zunanje dimenzije: višina 162 cm, širina 109 cm in globina 80 cm. Posojilnica, ki se za nakup interesira, naj se obrne na **Zadrugno zvezo.**

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“ V LJUBLJANI.

Člani „Zadruž. zveze“ dobivajo list brezplačno. Cena listu za nečlane po 25.— Din na leto, za pol leta 12:50 Din.
Cena inseratov po dogovoru. — Izhaja 15. dne vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo.

Socialni pomen zadružne misli.

V „Slovincu“ z dne 8. julija 1934 je priobčil znani vseučiliški prof. modroslovja dr. Fr. Veber naslednjo razpravo ob priliki mednarodnega zadružnega dne. Članek priobčujemo dobesečno, da se otme pozabnosti, ki rada zadene razprave v dnevnem časopisju. G. avtor piše:

Morda se kdo čudi, da letošnjemu mednarodnemu zadružnemu dnevu jaz posvečam članek. Moja stroka je filozofija, kar je od dejanskega življenja precej oddaljeno. Zadružna misel pa je gospodarska misel, ki posega v dejansko življenje in postaja šele tedaj živa, ko je človek ne sprejema le v umu, temveč jo uresničuje v dejanju. Toda tudi zadružna misel je misel: tudi zadružno življenje ima svojo miselno vsebino, ki je od dejanskih prilik življenja nezavisna in jo to življenje samo tudi uresničuje. Po tej strani pa spada tudi zadružna misel v filozofijo. Še več! Vse panoge človeškega udejstvovanja so se porajale iz potreb dejanskega življenja; praksa, ne teorija je pričetek človeškega življenja, pričetek zgodovine; to dvoje pa ima že spočetka tudi svojo miselno ali svetožno primes, ki deluje sprva le podtalno, postaja pa vedno očitnejša in samostojnejša. Končno nastopi tudi čas same teorije in od tedaj velja za nadaljni razvoj načelo: ni teorije brez prakse, ne prakse brez teorije.

Filozofija in pomen gospodarstva.

To je izpričano na vseh področjih človeškega prizadevanja, tudi na gospodarskem. Tudi gospodarstvo so rodile praktične potrebe in težnje in vprav ono je tudi v nadaljnjem razvoju ostalo praktično - življensko usmerjeno. Nahajamo pa tudi v gospodarstvu miselne, svetozne osnove, ki so tudi v gospodarstvu gibalo, brez katerega bi ne bilo zgodovine gospodarskega življenja. Morda bi bilo gospodarsko življenje človeka še najbližje življenju živali. In vendar ne govorimo o nobenem pravem živalskem gospodarstvu. Zakaj ne? Ker bi „gospodarstvo“ živali bilo samo praksa brez teorije, tešenje potreb brez misli, podreditev poželenju brez volje. Zato ima gospodarsko življenje človeka tudi svoj zgodovinski razvoj, dočim je živalsko življenje in udejstvovanje izven razvojnega valovanja. Čebela „gospodari“ danes še vedno tako kakor pred tisoči let in bo enako „gospodarila“, dokler bo ostala člen življenja na zemlji. Pa človek? Omenjam le staroveško suženjstvo, srednjeveški fevdalizem in novoveški gospodarski liberalizem: razlike v gospodarskih razdobjih, kot bi jih v prirodno živalskem življenju zaman iskali. Mislite tudi na strahotna nasprotja v gospodarskem vrenju naših dni! Odkod ta tudi v gospodarskem življenju tako očitna razlika med človekom in živaljo? Ker ima le pravo, človeško go-

spodarstvo še svojo miselno, svetožno podlago, ki edina ima svoj neposredni zgodovinski razvoj. Torej je zgodovinski razvoj gospodarstva toliko kot razvoj misli in volje, ki je po gospodarstvu samo uresničena.

Torej ima tudi filozof svoj delež pri obravnavi gospodarskega vprašanja, ki pa ni v praksi gospodarskega življenja; njo vodijo gospodarski strokovnjaki. Naloga gospodarskega filozofa pa je, da preiskuje idejno stran gospodarske vzajemnosti in izkuša odkriti tip gospodarstva, ki najbolj odgovarja osnovnim izvengospodarskim potrebam in težnjam človeka posameznika in socialnega bitja. Zato bom prikazal take idejne, zlasti pa dušeslovne osnove gospodarskega življenja in iz njih izvajal različne zakonite tipe gospodarskega razvoja. In če se pravo, človeško gospodarstvo le po idejni plati loči od nepravega, živalskega, tedaj bomo priznali, da nam le filozofija more odpreti oči za svojstveno človečansko, idealno obliko gospodarskega življenja.

Najprej na kratko o nespornem pomenu gospodarstva za človeško življenje. Spričo tega pomena celo menijo, da je sploh ves zgodovinski razvoj posameznika in družbe v najglobljih osnovah le toliko kot njegov gospodarski razvoj: tudi vse izvengospodarske socialne, kulturne in družabne razlike da so le mehanična posledica določene oblike gospodarskega življenja. Čuli bomo še, je to naziranje najmanj tako pretirano kot znano Freudovo naziranje, da je vse življensko udejstvovanje človeka le mehanska posledica take ali drugačne seksualne usmerjenosti. Življenje človeka je pregloboko, da bi se dalo le po enem kopitu v celoti dojeti. Ali tudi to ne odvzame gospodarstvu njegovega življenskega pomena. Kjer hira gospodarstvo, tam hira vse ostalo življenje, kjer cvete gospodarstvo, tam je vsaj eden

objektivnih pogojev, da doseže tudi izvengospodarsko življenje človeka svoj višek. To je vidno v zasebnem in družabnem življenju, pri trenutnih življenskih prilikah in v samem zgodovinskem razvoju. Od siromaka, ki nima niti za golo življenje, ne moremo zahtevati, naj se tembolj posveča višjim ciljem življenja. V zgodovini pa je misliti le na kulturo starih Grkov, ki je najprej in najmogočnejše zacvetela na gospodarsko trdni obali Male Azije in ki je z gospodarskim polomom stare Grške tudi izginila. Imajo torej morda vendar prav oni, ki vidijo v gospodarstvu edini vrelec zgodovine na zemlji?

Dušeslovno bistvo gospodarstva.

Predvsem ugotavljam, da gospodarstvo ni življenje, temveč le sredstvo življenja. To velja tudi ne glede na vprašanje, ali gre za svojstveno človeško ali za živalsko življenje. Ker pa sem že povedal, zakaj je samo človeško gospodarstvo res gospodarstvo v ožjem in pravem pomenu besede, lahko omenjenemu splošnemu dejstvu dam še tole ožjo obliko: Tudi gospodarstvo ni samo človeško življenje, temveč le sredstvo tega življenja. Ni gospodarstvo rodilo človeškega življenja in njegovih sil, temveč le človeško življenje in le človeške sile so mogle napoliti človeka še k posebnemu gospodarskemu prizadevanju. Primer. Ko muči človeka glad ali žeja, seže v prvem primeru po sadju, v drugem po vodi. To še ni nobeno gospodarsko udejstvovanje. Glad in žeja sta neposredni sestavini življenja, ne gospodarstva; pa tudi sadje in voda vsaj dotlej ne spadata v gospodarstvo, dokler drži samo, da smo ju, lačni ali žejni, kakorkoli (na drevesu ali ob studencu) dosegli. Na tej stopnji je živalstvo, ki je vprav zato izven pravega gospodarskega razvoja, dasi nahajamo že na tej stopnji oboje, življenje in

sredstvo življenja, življenske potrebe in zadoščenje tem potrebam. Ali to življenje je še preozko, da bi moglo bitju, ki ima tako življenje, dati značaj gospodarskega bitja. Torej ne velja le, da gre življenje pred gospodarstvom, velja tudi, da je potrebno prav posebno življenje, ki šele more biti vir pravega gospodarskega razvoja. Je to človeško življenje! Zdaj je na dlani usodna zmota onih, ki hočejo bistvo in razvoj človeškega življenja razumeti že iz bistva in razvoja človeškega gospodarstva, medtem ko je neobhodno potrebna vprav obratna pot: za razumevanje človeškega gospodarstva se zahteva razumevanje človeškega življenja, ne narobe!

Da uvidimo to še na posebnem primeru, je treba le primer gladu ali žeje tako razširiti, da prestopimo prag pravega gospodarskega življenja na zemlji. Človek ne ostaja le pri gladu in žeji in tudi ne le pri tem, da bi se le slučajno nasitil ali napojil, temveč skuša dobiti sredstva, ki ga store od trenutnih prilik nezavisnega in mu omogočajo, da ima hrano in pijačo na razpolago tudi tedaj, ko je žival ne more dobiti; zato sadi drevesa, koplje studence, obdeluje polje, goji živino, kopiči pridelke itd. Taki ali vsaj podobni so bili početki človeškega gospodarstva. Od kod ta prikazen takega pravega gospodarstva, kot ga v živarstvu nikjer ni? To bi bil pravi čudež, ako bi zgodovina človeka bila le toliko kot zgodovina njegovega gospodarstva. Zato sem že rekel, da mora študij gospodarstva biti študij človeka, ne narobe. Če pa si zdaj človeka s te plati ogledamo, opazimo na njem značilno, povsem izvengospodarsko dvojnost, kot je v vsej mrtvi in živi prirodi ni. Po eni strani svojega bistva je tudi človek le kos mrtve in žive prirode; je to njegovo telo in ona polovica njegovega življenja, kot je značilna tudi za živalsko življenje (občut-

ki, neposredne zaznave, čuvstva gladu in nasičenosti, spolni goni itd.). Človeška narava pa ima še drugo stran, kakor je v vsej prirodi izven človeka nikjer ne najdemo; sta to svojstveno človeški razum in volja. Dejstvo te izvenprirodne strani človeške narave sem v svojih spisih tudi znanstveno utemeljil. Tu naj še ugotovim, da je človek samo po tej drugi ter izvenprirodni strani svojega bistva edini tvorec kulture in civilizacije, torej tudi prave zgodovine na zemlji. In samo po tej pravi osebni ali duhovni strani svojega celotnega bistva je človek tudi edini tvorec vsega pravega gospodarskega razvoja.

Samo strogo življenska izvengospodarska dvojna posebnost človeške narave je torej pogoj za nastanek ter razvoj gospodarstva, ne narobe. Izvengospodarska posebnost človeka! Saj sta glad in žeja, pa tudi razum in volja neposredni izvengospodarski sestavini samega življenja; gospodarstvo pa ni življenje, temveč le sredstvo življenja. Ta osnovna teza je zdaj dovolj potrjena tudi po izvengospodarsko življenskem izvoru gospodarstva. Za njo pa govori tudi končni, enako izvengospodarsko življenski namen gospodarstva. Mislimo si človeško družbo, čije življenje bi bilo na idealni, doslej še nedoseženi gospodarski višini, to pa z dodatkom, da bi bilo vse to življenje res izključno gospodarsko uravnano in usmerjeno. V taki družbi bi nikomur ne manjkalo kruha, obleke, stanovanja, denarja itd.; toda v njej bi ne bilo prostora za tiho radost, za ljubezen, za molitev, v njej bi odpadlo hrepenenje po lepoti, resnici, dobroti, v njej bi ne bilo božjega diha, ki preveva vse človeško življenje na zemlji. Kdo bi bil v taki družbi srečen?! Saj vsi uvidimo: Gospodarstvo bi vprav tedaj, ko bi doseglo svoj idealni višek, samo glasno pričalo, da služi po lastnem

bistvu le nadaljnemu, povsem izvengospodarskemu, osebno-duhovnemu razvoju človeku. Naj torej vzamemo gospodarstvo po njegovem izvoru ali po končnem namenu: osnovni smisel vsega gospodarstva je samo v izvengospodarskih straneh človeškega življenja; samo življenje, človeško življenje je edini pogoj in namen gospodarstva, gospodarstva je samo produkt in sredstvo življenja. S tem pa je teza nekaterih (Marx!), ki jim je zgodovina človeka le toliko kot zgodovina gospodarstva, docela porušena!

Skrajna tipa gospodarstva.

Ta opredelitev osnovnega razmerja gospodarstva do življenja, prirodnega in duhovnega, pa nam lahko služi tudi kot merilo za načelno presojo različnih uresničenih tipov gospodarskega življenja. Pozornost vzbujata zlasti dva taka tipa, ki se vprav v naših časih drug z drugim obupno borita. Sta to skrajni gospodarski individualizem (kapitalizem) in njemu povsem nasprotni skrajni gospodarski kolektivizem (socializem). V kakšni luči se pokažeta ta tipa, ako ju merimo z našim načelom, da bodi gospodarstvo le sredstvo življenja in ne narobe? Obema gre naravnost neizogibna tendenca takega razvoja, kot da je gospodarstvo edini osnovni ter vrhovni namen življenja na zemlji. Skrajni gospodarski individualist vidi smoter svojega življenja v čim silnejšem gospodarskem razmahu; ko se mu stavijo nasproti kakršnekoli ovire, misli, da jih mora za vsako ceno porušiti, tudi za ceno lastne osebne plemenitosti in škode, ki jo povzroča svojemu bližnjemu. Tako ravnanje se mu prikazuje tudi kot edino pravilno in smiselno. Ali tudi skrajni gospodarski kolektivizem vidi po lastni nuji osnovno ter vrhovno vrednoto življenja v gospodarski vrednoti. Zakaj kolektivizem te

vrste postavlja gospodarstvo kot tako objektivno vrednoto, po kateri naj se enako ravna vsak poedinec in po kateri edini naj dobiva tudi ostalo zasebno in javno življenje svoje pravo mesto v sestavi vrednot. T. j. tudi skrajnemu gospodarskemu kolektivizmu je človek le „številka“ v gospodarskem sistemu življenja. Ta skupnost med tema najbolj nasprotnima gospodarskima tipoma se vidi še v dveh nič manj važnih okoliščinah. Prvič, da bi bila za oba tipa primerna in res naravna samo filozofija ateizma in materializma. Naravno! Kjer se vse meri samo po gospodarskem idealu, tam ne more biti mesta ne za Boga, ne za notranje, duševne vrednote življenja. Zato tudi opažamo, kako je v obeh, v taboru gospodarskega individualizma in v taboru gospodarskega kolektivizma, za duhovno vrednočenje človeškega življenja kaj malo razumevanja. Še značilnejša pa je druga skupnost med njima, ki je tudi le neizbežna posledica njune izključno gospodarske usmerjenosti. Je to oni neživiljenjski internacionalni duh, ki so mu zlasti osnovne družinsko plemenske in narodnonacionalne razlike na zemlji zadnja briga. Tudi to povsem naravno! Komur je le na denarju, mu je kajpa vseeno, ali gre za dinar ali za liro. Kjer prevladuje samo gospodarsko motrenje in presojanje človeškega življenja, morejo imeti vse neposredno življenjske, vprav v bistvu izvengospodarske socialne razlike, kot so dane vprav z družinskoplemenskim in narodnonacionalnim razvojem človeštva, le neko podrejeno mesto in uvaževanje! Zato zopet opažamo, kako je v obeh, v taboru skrajnega gospodarskega individualizma in taboru skrajnega gospodarskega kolektivizma, tudi za narodnonacionalne težnje in potrebe človeštva prav malo zanimanja. To izvira odtod, ker sta oba skrajna gospodarska tipa v svojem dejanskem razvoju glas-

nika načela, kot da bi gospodarstvo ne bilo le sredstvo, temveč edini in vrhovni namen življenja na zemlji.

Mi smo se že prepričali, da ni tako. Torej pa je dana potreba po takem osnovnem gospodarskem tipu, ki mu je tudi gospodarstvo le posebno sredstvo življenja in ki ima samo ta namen, da bi izvengospodarski in svojstveno človečanski cilji življenja tudi po gospodarski poti postali čim prej doseženi. Tak tip bo vmesni tip, ki se bo tudi na gospodarskem polju izogibal skrajnega individualizma in skrajnega socializma in ki bo tudi tu zastopal idejo socialnega individualizma. Vprav to je združni tip gospodarskega življenja. Zakaj? Ker se samo združno gospodarstvo po lastni zamisli in nuji že vnaprej otresa vsega, kar dela celo iz tako nasprotnih taborov, kot sta gospodarski individualizem in gospodarski kolektivizem, prav za prav en sam usodni tip gospodarskega življenja. Združništvo je proti skrajnemu individualizmu, ker vidi možnost pravega gospodarskega napredka samo v skupnem delu in skupni pomoči. Združništvo pa je enako proti skrajnemu socializmu, ker vidi izhodni in končni smisel gospodarstva samo v pravem individualnem življenju in v osebno kulturnem napredku. Združništvu gospodarstvo ni namen, temveč le sredstvo življenja. Iz tega razloga bi za združništvo ne bila več primerna in naravna filozofija ateizma in materializma, pač pa filozofija teizma in idealizma. Zakaj pravemu združništvu je človek bitje, ki niha po lastni naravi med zemljo in nebom: s prvo ga veže njegovo telesno in življenjsko prirodno svojstvo, z drugim njegov osebnoduhovni značaj in iz njega izvirajoče kulturno stremljenje. Združnik vidi samo v tem stremljenju oni osnovni smisel človeškega življenja, ki

naj mu služi tudi primerna gospodarska ureditev človeške družbe. Zato daruje združništvo toliko tudi v kulturne namene in se nisem čudil, ko sem čul, da so naši združni železničarji med prvimi darovali kamen za zgradbo naše univerzitetne biblioteke. Iz istega razloga tretjič združništvo nikakor ni proti ostalim izvengospodarskim in zares neposredno življenjskim prvinam skupnega življenja, temveč jih s svoje strani le pospešuje in jači. Saj je načelo onega skupnega dela in one skupne pomoči, kot je značilna za združno življenje, samo poseben gospodarski odsev onega skupnega dela in one skupne pomoči, kot jo že samo življenje ustvarja v razvoju družine in naroda. To je neposredno uvidevno in tudi zgodovinsko potrjeno. Prvotno gospodarstvo je bilo sploh samo združno in to vprav plemensko združno. Pa tudi moderna združnost je osnovana na načelu, da je treba tudi na gospodarskem polju izhajati iz najožjih življenjskih krogov in šele na njih temelju graditi vedno širše sestave gospodarske skupnosti. Tako se tudi združnik povzpne do svojega internacionalnega gledanja na svet in življenje. Toda ta pojem internacionalnega življenja se povsem krije s pojmom, ki ga zahtevajo tudi filozofija, psihologija in zgodovina človeka: Je to ideja take mednarodnosti, take internacionale, ki je osnovna na ideji družinsko-plemensko in narodno-nacionalno opredeljenega človeštva. Vse to že pove, da združništvo ni noben „kompromis“ med kapitalizmom in socializmom, pač pa da sta le ta dva — zgodovinska in idejna odpadnika združne misli.

Zato se tudi prav nič ne čudimo, da smo Slovenci tudi dobili enega najmogočnejših pobornikov združne misli v osebi Janeza Evangelista Kreka — torej v osebi, ki je prav po svojem najglobljem izvengo-

spodarskem bistvu vse drugo, nego ateistično in anacionalno usmerjena!

S tem je dovolj izpričan socialni pomen zadružne misli. Kajpa je tudi zadružna misel toliko kakor gospodarska misel in polaga zato tudi ona vso važnost na gospodarski razmah človeškega življenja. Toda zadružna misel podreja ta razmah osnovnim izvengospodarskim in res neposredno življenjskim potrebam ter ciljem poedinca in

družbe. Zato more le zadružna misel ustvariti tak gospodarski sestav, v katerem bosta prišla enakomerno na svoj račun oba stebra človeškega razvoja: samo življenje in to, kar je zanj le kot sredstvo potrebno. Izrekam le še željo, da bi letošnji mednarodni zadružni dan tudi s takih načelnih vidikov odprl pot k nadaljnjemu razmahu zadružne misli.

Zadruge in gospodarska kriza.

V sedanji dobi obče stiske menda ni države, kjer bi bilo zadrugam z rožicami postlano. Od povsod prihajajo poročila, da se imajo zadruge boriti s temi ali drugimi težavami in zaprekami. Taki glasovi se čujejo tudi iz Švice, kjer je zadružništvo doseglo zelo visoko stopnjo razvoja. V tej majhni državi deluje okroglo 12.000 zadrug, od katerih je 533 priključenih zvezi švicarskih konsumnih društev. Teh 533 društev šteje okoli 380.000 članov, kar pomenja ravno toliko družin in obsega torej v svoji organizaciji približno poldrugi milijon ljudi, kar predstavlja dve petini vsega prebivalstva.

Pričakovati bi bilo, da ima švicarsko zadružništvo primerno svoji moči v javnosti dovolj velik vpliv, da bi moglo v slučaju potrebe uspešno braniti svoje pozicije. Toda dejansko razmere so drugačne. V zadnjem času je bilo izdanih več ukrepov, ki ovirajo zadružništvo v njegovem razvoju in mu nalagajo težka bremena. Seveda zadružna organizacija ob teh pojavih ne molči, ampak napade krepko zavrača in dokazuje krivičnost izdanih odredb. Tako so n. pr. na zborovanju bernskih konsumnih društev dne 28. jan. letošnjega leta sklenili potom splošnega ljudskega glasovanja zahtevati odpravo nekih odredb, ki so škodljive za zadružništvo, zlasti

da bi se zakon o trgovskih blagovnih hišah uporabljal tudi pri konsumnih društvih.

Ob tej priliki je imel narodni svetnik R. Grimm zanimivo predavanje o konsumnih zadrugah in krizi, ki ga v naslednjem priobčujemo v glavnih obrisih. Izvajal je sledeče misli:

Voditelji zadružnega gibanja se morajo jasno zavedati težkoč, ki se stavijo na pot zadružnemu razvoju. Samo zabavljanje ne pomaga nič. Treba pravočasno zavzeti stališče in si predočiti dalekosežnost vseh ovir, ki zadevajo zadružni pokret. V sedanjem položaju ima zadružništvo opraviti z dvema vrstama odredb, ki se tičejo njegovih interesov.

V prvi vrsti gre za odredbe splošnega značaja, ki zadevajo trgovino, vsa podjetja in vse prebivalstvo, v drugi vrsti gre za odredbe, ki se obračajo proti veleobratom trgovine, imajo pa istočasno zadružništvu protiven značaj.

Odredbe prve vrste prinašajo splošne obremenitve. Njih utemeljenost uvidevajo tudi zadruge in zato se jim ne protivijo. Občna gospodarska kriza je ustvarila situacijo, v kateri ni mogoče shajati brez žrtv in takim potrebnim žrtvam se tudi zadružništvo ne more odtegniti. Semkaj spadajo ukrepi, ki zasledujejo sanacijo javnih financ

in pobijanje posledic krize. Drugače pa stoji stvar z odredbami druge vrste. Te odredbe ne pomenjajo samo utesnitve dosedanje svobode gibanja združnega življenja. Tu gre za boj proti združnemu principu. Dvoje načel, dvoje gospodarskih pojmovanj, dvoje svetovnih naziranj si stoji tu nasproti: princip zasebnega gospodarstva ter princip združne produkcije in združnega izmenjavanja blaga. Te odredbe ne predstavljajo samo državno poseganje v gospodarstvo, temveč gre za državno podpiranje konkurenčnega boja privatnega gospodarstva na škodo konsumnih zadrug.

Kljub obzira vredni veličini združnega gibanja sta zvezin svet in zvezna skupščina postavila konsumne zadruge pod izjemno pravo.

Konsumne zadruge so uvidevne dovolj, da vedo, da sedanji čas izredne gospodarske stiske zahteva izredne ukrepe države. Saj izhaja združna misel ravno s stališča organiziranega gospodarstva. Zadruge nimajo same po sebi ničesar ugovarjati odredbam, ki zasledujejo združitev gospodarskih sil. Kar pa zahtevajo in smejo s pravico zahtevati, pa je, da se take odredbe nanašajo na celotno gospodarstvo in da se ne obračajo enostransko proti zadrugam. Proti izjemnim odredbam se mora združništvo obrniti z vso odločnostjo. Ne sme se dopustiti, da bi se v združništvu utelesena zdrava gospodarska in socialna misel žrtvovala zasebnemu profitarškemu stremljenju trgovcev.

Okolnost, da je ta boj danes postal potreben, pomenja obenem nauk združnemu gibanju. Združništvo bi moglo biti subjekt politike in bi ne bilo treba, da je njen objekt. S svojo veličino in razsežnostjo kakor tudi po svoji sestavljenosti bi moglo imeti odločujoč vpliv v gospodarsko političnih vprašanjih.

To preziranje, ki ga je združništvo deležno, je posledica lastne pasivnosti. Za-

drugam gre natančno tako kakor posameznemu državljanu. Če se posamezni državljan ne briga za politiko, se pa politika briga zanj.

Če se hoče združno gibanje uspešno boriti proti takim pojavom, mora znati, kje se vzroki za zadrugam sovražno nastopanje.

Te vzroke je treba najprej iskati v dejstvu, da se je gospodarstvo skrčilo. Trgovinska bilanca se je poslabšala, gospodarski akcijski radij se je zmanjšal. Možnosti zaslужka in dobička nazadujejo. Blagovna trgovina se mora zadovoljevati z manjšim prometom in manjšim dobičkom.

Na ta dejstva reagira srednji stan na svoj način. Zopet se oprijemlje starih metod protikonsumnih borcev blaženega spomina in zahteveva, da sklene država primerne ukrepe proti konsumnim zadrugam. Ta reakcija je sama po sebi razumljiva. Vsakdo se bori za svojo kožo. Toda ni samo na tem, da se brani. Bolj važno je, kako se bori in če so uporabljena sredstva pametna.

Kaj hoče gibanje srednjega stanu, ki je naperjeno proti združnemu gibanju? Najboljše nam to predoči naslednja, že večkrat uporabljena primera. Gospodarstvo se da primerjati velikemu kolaču. Včasih je bil ta kolač velik in svež. Zdaj je zaradi svetovne gospodarske krize upadel in postal nekam star. Zaradi tega je tudi delež posameznih krogov prebivalstva na tem kolaču postal manjši. Nimajo več enako velikega deleža pri uspehih gospodarstva, ker je gospodarstvo po svojem obsegu in po svoji donosnosti postalo manjše. Srednji stan zahteva sedaj, da se mu od tega kolača nakaže večji delež. Zaradi tega pa kolač ne bo postal večji. Ker zahteva srednji stan od skrčenega gospodarstva večji delež, so njegovi cilji naperjeni proti ostalim krogom ljudstva. Kar reklamira za se, naj bi šlo na stroške deleža ostalega gospodarstva, z drugimi besedami povedano, na stroške konsumentov,

Ta boj proti konsumnemu združništvu ne množi gospodarskih vrednot, niti ne množi prilike za delo. Gre samo za to, da se drugače porazdele gospodarske možnosti uspeha, da pridobijo eni to, kar izgubijo drugi. Povečanje splošnega blagostanja s tem ne more nastopiti. Nasprotno.

Politika trgovstva mora dosledno voditi do ponovne obremenitve gospodarstva, ker gospodarstvo razdvaja in drobi. To je gospodarski ideal, ki je ravno nasproten združni produkciji in združnemu razpečavanju blaga. Ta metoda podražuje gospodarski aparat in škoduje interesom konsumentov in to ob času, ko je obremenitev konsumentov vsled vedno večjih davkov čim dalje hujša in ko istočasno vedno bolj upada nakupna moč zaradi znižavanja plač.

Pa tudi ekonomično ne prinaša ta politika nobene rešitve problema. Rešitev kriznega problema ne pomenja nič drugega kakor vprašanje načrtna organizacije gospodarskih sil. Narava sedanje krize se dandanes še prav pogostokrat presoja napačno. Še vedno je prav razširjeno mnenje, da je treba čakati, da se povrnejo takozvani normalni časi. Dejansko pa so takozvani normalni časi že prešli. Kar je postalo normalno, to je trajno stanje krize.

To prihaja od tod, ker sta industrijski kapitalizem in finančni kapital dospela do meje, preko katere se ne moreta več razprostrti. Preje je bilo mogoče industrijske izdelke z dobičkom prodati na tujih tržiščih. Med tem pa je konkurenca kapitalističnih producentov narasla tako močno, da so trgi postali premajhni, da bi mogli sprejeti vse izdelke, dočim na drugi strani ni mogoče odpirati novih trgov v zadostnem obsegu. Zato ne najde finančni kapital nobenih možnosti več za naložbo kakor preje, industrijski in kmetijski pridelki pa ne dobe zadostnega trga. Posledica je, da se produkcija krči, da

nastaja brezposelnost v masah, da se izgublja kupna moč, z eno besedo: kriza v vseh panogah gospodarstva, kriza v industriji in kmetijstvu, v trgovini in prometu, kriza kredita in valut.

Tej žalostni sliki se pridruži še druga, ki ni nič manj živa. Dejansko so v današnjem gospodarstvu dani vsi pogoji za materialno dobrobit ljudi. Kapitalij ne manjka, saj leže v velikih množinah v bankah brez obresti. Ne manjka tovaren, strojev in orodja, saj stoje na miru in rjave. Ne manjka blaga, saj trgovci ne vedo kam z zalogami. Ne manjka pa tudi ljudi, ki imajo potrebo po nerazprodanem blagu, ali po blagu, ki še ni proizvedeno. Na milijone je po svetu brezposelnih, ki komaj čakajo, da bi se mogli do sitega najesti.

Zato ne bo mogel nikdo zanikati, da niso dani vsi pogoji za gmotno dobrobit prebivalstva. Česar manjka, to je oblast, ki bi razpolagala o produkcijskih sredstvih in o blagu. Človek, ki privatno gospodari, ne celota ljudi, razpolaga o kapitalijah, surovinah, tovarnah, strojih in o blagu. Posamezni lastnik odloča, ali bo produciral ali ne. Trgovec odloča, ali hoče blago prodajati ali ne.

Dokler imajo ljudje možnost, da kupujejo blago, ki je bilo izdelano na račun posameznika, dokler je kupna moč tako velika, da morejo vsi ljudje kupovati za osebno porabo potrebno blago, se mora ta gospodarski red še razumeti. Če pa ta možnost več ne obstoji, če morajo ljudje stradati in trpeti pomanjkanje, akoravno se živila ne morejo prodati in zato gnijejo ali jih uničujejo, če se vsled tega vseljuje stiska v tisočere družine, če tisoči in tisoči postajajo brezposelni in morajo trpeti pomanjkanje, ker je preveč dobrin in blaga, potem je tak gospodarski sistem izgubil pravico do obstoja in potem se mora gospodarstvo organizirati na drugačni podlagi.

Tu, ravno na tem polju leži velika bo-

doča naloga zadružništva. Sedanja kriza ustvarja to nalogo kot nujnost dneva.

Kaj hočejo zadruge?

Njihov najbližji in neposredni namen je bil vedno, odpravljati oduševstvo s tem, da nabavljajo svojim članom blago in da jim preskrbe zadosten in cenen kredit. Njihov večji smoter, ki ga je svetovna kriza še bolj potisnila v ospredje, pa je dosti bolj obsežen. Zadružnemu gibanju je zadnji namen organizacija gospodarstva na zadružni podlagi. Produkcija in razdeljevanje blaga naj se organizira in izvršuje zadružno. Odločilno za gospodarsko udejstvovanje naj ne bo več možnost obogatitve posamesnika, ampak zadostitev potreb vseh ljudi.

Zadružni smoter je naravnost nasproten smotru zasebnega gospodarjenja in to se mora danes povedati s tem večjim poudarkom, ker je zasebno gospodarstvo temeljito odpovedalo in prineslo človeku tako stisko in pomanjkanje, da vpije do neba.

Zadružno gibanje čaka sedaj velika in neskončno lepa naloga. S svojim smotrom, da naj se zadružno izvršuje produkcija in posredovanje blaga, naj kaže pot in naj pripravlja možnost, da se obnovi gospodarstvo in socialno življenje.

Tej idealni stvari zadružnega gibanja se pridružuje še pomislek, ki je eminentno praktične vrednosti.

Smoter, ki ga zasleduje srednji stan na označeni podlagi, se ne doseči brez vplivanja na politični ustroj države. Ta smoter je dosegljiv le, če stoji za njim avtoriteta, volja in moč države. Zato prihajajo na dan različni načrti in nastopajo razne fronte, zato se pripušča ideja „führerja“ in se misli s temi malenkostnimi sredstvi premagati današnja krizo. Vsa ta stremjenja slone na gospodarskem nacionalizmu, na tem, da se gospodarstvo vsake države zapre nasproti gospo-

darstvu drugih držav, kar koncem koncev ne pomeni nič drugega nego boj vseh proti vsem.

Sredstva, s katerimi naj bi se ustvaril ta smoter, so naperjena proti demokraciji. Nasproti zadružnim načelom so ta stremjenja v nasprotju v dvojnem oziru. Prvič glede namena, ker hočejo ohraniti zasebnogospodarsko stanje, ki se je že preživelo, drugič glede sredstev, ker streme za političnim položajem, ki je nezdružljiv z načelom demokracije, na katerem sloni tudi zadružništvo.

Tu gre za načelne razlike velikega pomena. Smotru zasebnogospodarskih obnove stoji nasprotni smoter zadružno organizirane produkcije in porazdeljevanja blaga, avtoritativnemu principu politike stoji nasproti demokratični princip samoodločevanja ljudstva. Zadruga je možna samo v demokratičnih oblikah. Znotraj teh oblik je po posebnih potrebah možno različno stopnjevanje, toda načeloma more zadruga obstati le, če je urejena demokratično, če priznava pravico do odločevanja celoti svojega članstva.

Zato je za celokupno zadružno gibanje potrebno, da spozna obstoječe nevarnosti. Drugače se jim utegne pripetiti, da jih doleti usoda.

Pred vsem naj zadruge skrbе, da bo njihovo poslovanje odgovarjalo zahtevam zdravega gospodarstva, da se jim ne bo moglo v tem oziru nič očitati. Blago, ki ga oddajo svojim članom, mora biti dobro in ne drago. Tudi naj se kolikor mogoče drže načela, da je treba blago plačevati sproti in v gotovini. Poskrbe naj tudi za solidno finančno podlago svojega podjetja. S tem bodo mnogo pripomogle, da se bo zadružna misel zadovoljivo širila, dobile bodo novih članov in bodo tudi kos nezdravi konkurenci.

Dr. Basaj:

Nekaj pojasnil k odgoditvi plačil.

Če pri zadrugah govorimo o zaščiti, tedaj mislimo pri tem le na odgoditev plačil, dočim sanacija in izvenstečajna likvidacija ne prihajata v poštev. Uredba o zaščiti kmetov je spravila kreditne zadruge v zelo neprijeten položaj, ker so vse njihove terjatve napram kmetom postale dolgoročne. Ogromna večina svojih terjatev imajo namreč kreditne zadruge v kmečkih posojilih in ta so z uredbo zamrznila.

Dokler so vlagatelji uvidevni, posojilnica kljub minimalnemu dotoku gotovine še nekako živetari. Zadostuje pa le ena tožba kateregakoli brezobzirnega vlagatelja in posojilnica mora prositi za odgoditev plačil. Zato hočemo v naslednjem dati nekaj pojasnil o smislu in pomenu predmetnih določb uredbe o zaščiti denarnih zavodov odnosno kreditnih zdrugetv.

Tožba je nedopustna.

V čem je bistvo zaščite? Za čas dokler traja odgoditev plačil, se ne morejo vtoževati napram posojilnici stare terjatve in se tudi ne more voditi izvršba (čl. 25). Dopustna ni torej niti tožba niti izvršba za vse stare terjatve. Stare terjatve so one, ki so napram posojilnici obstojale ob dnevu zaščite. Tožba, zavarovanje in izvršba je napram posojilnici, ki je zaprosila odgoditev plačil, **dopustna samo za one obroke starih terjatev, na katere se je posojilnica po odplačilnem načrtu zavezala in jim je dospel že tudi rok.**

Vlagatelji dobijo vsi — po razmerju vlog.

Z odlaganjem plačil pride posojilnica v zakoniti moratorij. Vsled tega so predvsem vsi vlagatelji izenačeni. Dočim pred zaščito nasilni vlagatelji pritiskajo in takorekoč sproti poberejo vsak dinar iz blagajne, obzirni in mirni vlagatelji pa ravno radi nasilnih ne

dobijo ničesar, so od dneva zaščite naprej vsi vlagatelji popolnoma enaki. Vsak vlagatelj poslej dobi le to, kar mu gre po izplačilnem načrtu v odstotkih njegove vloge. Celo tak vlagatelj, ki se ne briga, da bi dvignil pripadajoči obrok, ne pride ob svojo pravico in se mu obrok vpiše v dobro na novem računu.

Pot za znižanje obresti.

Z odlaganjem plačil se more tudi obrestna mera znižati na višino, ki odgovarja današnjim razmeram.

Brez strahu trdimo, da je bila pretirana obrestna mera za kredite kakor tudi za vloge eden iz važnih razlogov sedanje krize. Kakor smo prej vlagateljem dajali preveč in kakor smo poprej dolžnike obremenjevali ne glede na to, ali njihovi dohodki za plačilo takih obresti zadostujejo ali ne, tako moramo sedaj z obrestno mero radikalno navzdol.

Vzrok krize.

Večina ljudi smatra za krivce sedanje denarne krize denarne zavode. Mnenja so, da bi denarne krize ne bilo, če bi bili denarni zavodi pravilno poslovali. Je res krivda na denarnih zavodih in velika krivda, toda ne krivda za krizo, temveč krivda v tem, da so zavodi dajali previsoko obrestno mero za vloge. In ker so denar tako drago plačevali, so ga morali še dražje dajati na kredite, ker so rabili za svoje neskromne režije in za visoke davščine tudi znatno napetost zase. Tako so dolžnikom pisali v breme leto za letom visoke obresti, katerih pa od večjega dela dolžnikov niso v gotovini prejeli.

Zadružna obrestna mera.

Kako pretirana je bila obrestna mera za vloge, nam pokaže sledeči primer. Vloga

posojilnice na vezanem računu pri Zadrugi zvezi se je v 10 letih, t. j. od 1. 1. 1924 do 31. 12. 1933 z obrestmi več kot podvojila; iz enega tisočaka začetnega kapitala je imela posojilnica pri Zvezi po 10 letih Din 2.077 50. Vsem pa je dobro znano, da je bilo na vezanem računu pri Zvezi vedno tri četrtine vseh naložb. Vloga na tekočem računu, ki je bila vsak čas razpoložljiva, je narasla v 10 letih, t. j. od 1. 1. 1924 do 31. 12. 1933 od 1000 Din na 1.724·15 Din. Pri tem pa je še pripomniti, da je Zveza po svojih močeh zadrževala pretirano naraščanje obrestne mere, da je skušala držati zadružno obrestno mero.

Če se danes govori, da je v Sloveniji ljudstvo s štedenjem spravilo skupaj tri milijarde dinarjev, bi bilo upravičeno poudariti, da ni vse to le sad štednje, temveč v celi tretjini, če ne v celi polovici sad visoke obrestne mere, s katero so se vlagateljem neverjetno hitro in sami od sebe množili njihovi prihranki.

Napačno stališče.

Razume se, da je bila vsled tega še bolj pretirana obrestna mera za kredite denarnih zavodov, zlasti bančnih. Upravičeno je finančni strokovnjak svoj čas v članku, objavljenem v dnevnem časopisju, povdarjal, da denarni zavodi pri dovoljevanju kreditov niso gledali na to, kako bo dolжник mogel obresti in dolg vračati, temveč samo na to, ali je za kredit podano kritje.

Neobhodnost znižanja obresti.

Zato je pravično, da je proti pretirani obrestni meri nastopila reakcija za skrajno znižanje obrestne mere in to ne le za vloge, da se izravna, kar je varčevalec dobival preveč, ampak tudi za kredite, da se pri denarnih zavodih sedanji pretirani krediti, ki niso v razmerju s plačilno sposobnostjo dolžni-

kov, reducirajo na višino, ki je v skladu z gospodarsko in plačilno močjo dolžnika.

Tako znižanje obrestne mere pa je najlažje izvesti pod zaščito uredbe, ker sicer se lahko zgodi, da par nezadovoljnih vlagateljev izjavi, da ne soglaša z znižanjem in zavodu ne preostane drugega, kot da ostane pri stari obrestni meri ali pa gre pod zaščito. Vsi namreč prav dobro vemo, da je danes nemogoče izplačati vlagatelju na zahtevo celo njegovo vlogo.

Stari računi in prodajanje hranil. knjižic.

Nadaljna posledica zaščite je v tem, da vse „stare terjatve“ napram posojilnici, to so vse terjatve, ki so obstajale napram posojilnici do dneva zaščite, zamrznejo. Izvzete so le terjatve Narodne banke, Poštne hranilnice ter Državne hipotekarne banke.

Take terjatve niso več likviden denar, čim zavod stopi pod zaščito, temveč zamrznjen denar, torej bodoči denar, ki se bo izplačeval v rokih in obrokih, kot predvideva odplačilni načrt.

Bodoči denar pa posebno za poslovne ljudi ne predstavlja polne vrednosti. Poslovni ljudje cenijo le likvidni denar, ki je v vsakem trenutku na razpolago, kadar ga potrebujejo za sklenjeno kupčijo. Bodoči denar zanje ni polnovreden in so pripravljeni kljub temu, da se še tudi stare terjatve skromno obrestujejo, take terjatve prodati za likvidno gotovino z večjim ali manjšim popustom, kolikor pač cenijo, da bo nelikvidnost dotičnega zavoda dalj ali manj trajala. Ne moti jih pri tem niti dejstvo, da se tudi zamrznjene vloge vsaj skromno obrestujejo. Od tod ima svoj izvor trgovanje s hranilnimi knjižicami, ki ga upravičeno s stališča morale denarnih zavodov označujejo kot nemoralno, ki pa je s stališča poslovnih ljudi čisto razumljivo.

Poslovnim ljudem pač zamrznjeni denar

ni enakovreden z likvidnim denarjem. Poslovni ljudje ne vidijo svoje koristi od denarja v tem, da jim nosi obresti, temveč prvenstveno, da ne rečemo skoro izključno v tem, da jim v kupčiji omogoči zaslužek, dobiček.

Zavod, ki zaprosi za odlaganje plačil, ima potem v glavnem stare vloge in stare račune. Ti so zamrznjeni in bodo postajali likvidni sukcesivno tekom let, kakor bo zavod uspel izterjevati svoje terjatve napram dolžnikom. Poleg tega pa od dneva zaščite začenjajo novi računi za vse zneske, ki se vlagajo na knjižice ali v tekočem računu od onega dne naprej, ko je zavod zaprosil za zaščito.

Izhod iz krize.

Vedno se šliši vprašanje, kako se bo sedanja kriza denarnih zavodov rešila, kaj bo z vloženim denarjem. Možni sta dve rešitvi. Ali se prepusti gospodarstvo samemu sebi, da se bo položaj denarnih zavodov polagoma izboljševal, kakor bo pač popuščala denarna kriza in se denarno gospodarstvo jačalo.

Drugi način pa bi bil ta, da država poseže vmes s krepko roko in bi tako rekoč operativnim potom ozdravila bolezen denarnega gospodarstva.

Moramo računati s tem, kar je. V teku blizu treh let denarne krize se je pokazalo, da moramo gledati na rešitev, na ozdravljenje krize z velikim stoicizmom, z močnimi živci. Pred nami je dejstvo, da je država zaščitila najštevilnejšo skupino dolžnikov, t. j. kmete pred upniki, t. j. v glavnem pred denarnimi zavodi. Radi te — recimo — politično-socialne zaščite je morala iti korak naprej in zaščititi tudi denarne zavode pred njihovimi upniki, to je pred vlagatelji. Naprej država ni šla. Uredbe o zaščiti dolžnikov-kmetov in o zaščiti denarnih zavodov pa nam kažejo, da naj bodo te zaščite nek dol-

gotrajnejši prehod iz bolezni v zdravje, dolgotrajno zdravljenje iz sil in sredstev bolnega organizma samega. Izvede naj se to tako-le:

a) Novi računi iz vplačil.

Od dneva zaščite predstavljajo vsa vplačila pri zaščitenem zavodu novo poslovanje, nove račune. To novo poslovanje je od starega strogo ločeno. Zavod je tako rekoč glede novega poslovanja začetnik, brez starih grehov, brez izgub, brez odgovornosti za vso prošlost. Novi vlagatelj ima pred seboj nekompromitiran, čist denarni zavod, ki mu nudi vse jamstvo za vloženi denar z največjo previdnostjo v novih poslih.

Za one, ki na novo vlagajo denar v zaščiten zavod, je bolj varen zavod, ki je pod zaščito, kakor pa zavod, ki še ni pod zaščito. Zavod, ki je pod zaščito, mora novo poslovanje in novi denar strogo ločiti od starega poslovanja in starega denarja. Pri zavodih, ki še niso pod zaščito, pa ločitve med starim in novim poslovanjem še ni. Takemu zavodu se pa lahko lepega dne pripeti, da ga eden ali par večjih vlagateljev s tožbo prisili, da prosi za zaščito. In takrat lahko postanejo vsi računi, ki so obstojali pri zavodu do dneva vložitve te prošnje, stari računi, čeprav je bil mogoče v mnogih slučajih denar naložen v času denarne krize od 1. oktobra 1931 dalje, kot takozvani nov denar ali nova vloga.

b) Novi računi po odplačilnem načrtu.

Novo poslovanje, nove račune pa predstavljajo tudi vsi oni zneski, kar mora zavod po odplačilnem načrtu odplačevati na stare vloge, pa vlagatelji ne dvignejo v gotovini. Ti zneski mogoče v začetku niso veliki, kakor je pač sestavljen odplačilni načrt. Vendar pa se po tej poti polagoma, a vstrajno vrši proces odtajanja zamrznjenih vlog, pretap-

ljanje starega poslovanja v novo poslovanje. Res bo ta proces dolgotrajen, a zato siguren.

Dve stališči.

Različni ljudje različno gledajo. Glede ozdravljenja denarnih zavodov bi mogli razločevati v glavnem dve skupini ljudi. Ena skupina so poslovni ljudje, ki so nestrpni, za katere ima pomen le **likvidni denar**. Zanje je tako dolgotrajno zdravljenje nekaj neznosnega.

So pa drugi ljudje, za katere vloga v denarnem zavodu ne predstavlja poslovnega kapitala, temveč prihranke za stara leta, za težke čase, za doraščajočo družino ali za drug sličen namen v bodočnosti ali celo samo kot izvor obresti, to je male rente za preživljanje. Za take ljudi likvidnost ni vse, temveč je **važnejša sigurnost in obrestovanje**. Za te vrste ljudi zdravljenje denarnih zavodov ne predstavlja nič več kot motnjo v poslovanju, katera jih ne vznemirja, ker imajo vendar zavest, da je substanca vloge varna, in da je obrestovanje, čeprav skromno, zasigurano.

Zdravljenje zavodov.

Zdravljenje seveda bo pri različnih zavodih trajalo različno, odvisno od tega, v kakšnih posojilih, papirjih, nepremičninah i. t. d. ima zavod svoj denar.

Če ima zavod svoj denar pretežno v kmečkih posojilih, katera se po uredbi o zaščiti kmetov amortizirajo v 12 letih, potem bo zdravljenje zavoda trajalo 10 do 12 let. Po tej dobi pa je zavod v toliko sigurno likviden, v kolikor se bo odplačilo kmečkih dolgov izvršilo po načrtu uredbe o zaščiti kmetov.

Če pa ima nasprotno zavod svoj denar pretežno v dobrih dolžnikih, v prvovrstnih papirjih, v donosnih nepremičninah in slično, potem bo čas zdravljenja trajal veliko manj,

vzemimo povprečno štiri do pet let. Uredba predvideva kot normalni rok za odgoditev plačil pet let.

Še verjetneje je, da ne bodo zavodi šli skozi to dolgotrajno zdravljenje, da se ne bo vršilo to počasno pretapljanje zamrznjenih računov v nove račune po metodi vladinih odredb, temveč da bodo prišli močnejši dogodki ali močnejša ingerenca merodajnih faktorjev in se bo denarna kriza in nezaupanje do denarnih zavodov ozdravilo z močnimi dalekosežnimi ukrepi vlade. Vsekakor bi bil ta poslednji način najprimernejši in moremo reči za gospodarstvo neobhoden. Gospodarstvo dolgotrajne denarne krize, katera pomeni umiranje in smrt kreditnega sistema, ne bi preneslo. Zato bi pri dolgotrajnem zdravljenju denarnih zavodov mogli doživeti to, da bi pri tem umrlo kreditno gospodarstvo in bi ozdraveli zavodi bili nepotrebni gospodarstvu, ki ne dela več s kreditom.

Komisar.

Važno je tudi vprašanje komisarja. Mnoge ta beseda straši, tako zelo, da do skrajnosti odlašajo s prošnjo za zaščito v mnenju, da bi utegnil komisar uveljaviti v poslovanju preveč lastne volje, ki bi mogla biti v nasprotju z interesi ali celo naravnost v škodo denarnemu zavodu.

Proti takemu pomisleku moramo opozoriti na dejstvo, da čl. 23 uredbe o zaščiti denarnih zavodov in njihovih upnikov izrecno označuje kot nalogo komisarja „**izvrševanje nadzorstva**“ nad delovanjem denarnega zavoda, ki mu je odobrena odgoditev plačil. Uprava torej ostane in uprava vodi posle, a poslovanje uprave nadzira komisar. In točka 23. tega člana pravi, da more komisar ustaviti izvršitev kakega sklepa zavodove uprave, kadar najde, da je sklep zavodovega organa nasproten pravilom zavoda ali odredbam uredbe o zaščiti denarnih

zavodov ali obstoječim zakonom. Toda, če je komisar kak sklep zavoda sistiral, je dolžen o tem takoj obvestiti ministra, ki bo v roku 15 dni izdal odločitev. Če pa minister odločitve ne izda, se sklep zavodove uprave more izvršiti.

Glede oseb, ki pridejo pri posojilnicah v pošte za komisarja, pa pravi pravilnik o sestavi bilance in o načrtu prečiščene bilance v čl. 25, da zadruga, ki prosi za odgoditev plačil, sme označiti v svoji prošnji nekoliko oseb, izmed katerih bi želela, da se postavi komisar, če bi minister za kmetijstvo spoznal za primerno, da postavi komisarja. Iz besedila tega pravilnika je razvidno, da je komisar pri zadrugah izjemna mera za one slučaje, če minister za kmetijstvo spozna to za primerno.

Revizijska zveza, potom katere posojilnica vlaga prošnjo, ima svoje mnenje izreči tudi o osebah, ki jih predlaga dotična posojilnica za komisarja in čl. 26 pravilnika še dostavlja: „Pri odločanju o postavitvi komisarja se upoštevajo predlogi revizijske zveze.“

All naj gremo pod zaščito?

Mnoge posojilnice vprašujejo, ali naj

gredo pod zaščito in v isti sapi že tudi navajajo razloge, zakaj ne žele iti.

Naše stališče je to, da je zaščita po uredbi zadnje sredstvo, h kateremu se denarni zavod zateče v obrambo proti nasilnim vlagateljem. Če posojilnica nima tožb, če so vlagatelji mirni in se zadovoljijo z malenkostno gotovino, ki še priteka, potem ni razloga, da bi posojilnica prosila za zaščito.

Res, da je zaščita v slučaju tožb vlagateljev neizogibna, res pa je tudi, da je za denarni zavod vendar bolje poslovati brez zaščite. Vlagatelji nimajo dobre besede za zavod, ki je moral iskati zaščito, čeprav ga je k temu gnala le nasilnost enega ali drugega vlagatelja. Tudi še v časih, ko bo denarne krize konec in bo denarno poslovanje normalno, ne bodo denarni zavodi, ki so se morali poslužiti zaščite, uživali onega naklonjenega zaupanja, ki ga mora imati denarni zavod, da mu vlagatelji zaupajo svoje prihranke. Nekaj zagrenjenosti bo še vedno ostalo napram zavodom, ki so uživali zaščito. Zavodi seveda se pa tolažijo z mislijo, da čas celi rane in vse izravna in da so ljudje pozabljivi.

Angleško zadružništvo.

Celotne statistične podatke o angleškem zadružništvu imamo na razpolago za l. 1931. Pripomniti pa je, da v tej oficijelni statistiki niso obsežene kmetijske zadruge. Po uradnih podatkih se je angleško zadružništvo v l. 1931 razvijalo sledeče:

Ob koncu l. 1931 je obstojalo 1371 industrijskih zadrug, t. j. konsumnih in produktivnih zadrug, ki so urejene po zakonskih predpisih „Industrial and Provident Societies Acts“.

Število članstva v teh zadrugah je znašalo 6,610.000, za 206.000 več nego v

prejšnjem letu. Promet je znašal 314,429 000 funtov šterlingov. (Ako vzamemo vrednost angleškega funta približno 250, kakor jo izkazuje sedaj privatni kliring, bi znašal ta promet v dinarski veljavi nad 78 milijard dinarjev, skoraj osemkrat toliko kolikor znaša naš državni proračun.)

Naslednja tabela izkazuje vrednost proizvedenega blaga. Vpoštevano je l. 1914 kot zadnje pred svetovno vojno, l. 1920 kot leto visoke konjunktore in zadnja tri poslovna leta. Vrednost produktivnega dela je znašala v funtih šterlingov:

Leto	v krajevnih društvih	v velenakupnih centralah	v produktivnih zadrugah konsumentov	v delavskih produktivnih zadrugah	v vseh organi- zacijah skupaj
1914	15,705.339	12,790.390	2,326.994	1,778.664	32,601.387
1920	38,376.634	48,072.892	3,538.300	5,403.814	95,391.640
1929	39,072.790	38,484.175	3,832.709	3,515.900	84,905.574
1930	40,078.860	36,138.456	3,832.992	3,346.626	82,946.934
1931	35,865.901	32,003.746	3,603.769	3,175.226	74,648.642

Konsumentske organizacije so imele l. 1931 v službi 85.452 delavcev, katerih plače so znašale 11,216.000 funtov, vrednost izdelanega blaga pa 71,474.000 funtov. Zaposlenih je bilo po strokah: v kmetijstvu in mlekarstvu 2651, v živilski in tobačni stroki 26.820, v oblačilni stroki 21.422, pri izdelovanju mila, sveč in škroba 1.958, v tekstilni stroki 3.593, pri rudarstvu 725, v stavbinski in lesni stroki 10.696, pri fabrikaciji papirja in v tiskarnah 3.532, v kovinarstvu in strojni industriji 2.373, v drugih strokah 11.682.

Delavske produktivne zadruge so dajale dela 8.729 osebam, največ v oblačilni stroki (6.203), potem v tiskarništvu in v papirnih strokah (1.166), plače pri teh zadrugah so znašale 973.000 funtov, vrednost izdelanega blaga pa 3,175.000 funtov šterlingov.

Čistega dobička so zadruge dosegle 31,272.000 f. št.

Celotna deležna glavnic, rezervni zakladi in izposojeni kapital so znašali 220.658.000, za 6,5 % več kakor prejšnje leto.

Največji del članstva pripada konsumnim zadrugam, pri katerih se je od l. 1925 število članov povečalo za 1,696.000. Število še vedno narašča. Za svojo ekspanzijo se imajo konzumne zadr. zahvaliti intenzivni propagandi in olajšavam pri kreditiranju, ki se izvršuje predvsem s pomočjo vzajemnih društev. Stopnja združnega razvoja je največja v Londonu in v okolici Londona.

Vsled nepovoljne konjunktore je promet vseh industrijskih zadrug nazadoval za 13,365.000 f. št. ali za 4%. Promet konsumentov produktivnih zadrug pa se je celo nekoliko povišal.

Poleg prej omenjenih oseb, ki so bile v službi kot delavci, zaposluje organizacija še osebe drugih poklicev, zlasti pisarniško osebje. Vsega skupaj je pri organizaciji namoščenih 256.000 oseb, 3000 več kakor v prejšnjem letu. Plače in mezde so znašale 33,669.000 f. št. Pri tem pa niso vračunani zneski, ki so bili izplačani domačinom v kolonijah.

Kar se tiče produktivnih zadrug, je omeiniti, da se je njihovo število zmanjšalo, toda to zmanjšanje ne gre na rovaš združništvu, ampak je nastalo zaradi spojitve raznih društev. L. 1931 je bilo teh zadrug 1058, l. 1930 pa še 1074. Število vseh zaposlenih oseb je znašalo 94.000, ki so dobile na plačah in mezdah 12,189.000 f. št.

Produktivno delo krajevnih društev in velenakupnih družb se razlikuje med seboj toliko, ker imajo poslednje večji delokrog. Društva pokrivajo približno 48 % vse produkcije; med njimi stoje na prvem mestu združne pekarnice in klavnice.

Velenakupne družbe (centrale) izkazujejo v l. 1931 znatno višji dobiček kakor v prejšnjih letih. Povišek izvira predvsem iz dobrih uspehov v fabrikaciji mila in iz mlinov.

Kmetijska produkcija, s katero se bavijo zadruge, je nazadovala in je zaključila s precejšnjo izgubo.

Vseh konsumnih zadrug je bilo 1226. Za nje so poslovale tri velenakupne družbe. Članov so konzumne zadruge imele 6 mil. 559.000. Deležna glavnic, rezervni fondi in izposojeni kapital so znašali 149,715.000 f. št., čisti dobiček 26.432.000 f. št. Promet krajevnih konsumnih društev je znašal 207. mil.

456.686 f. št., promet angleške velenakupne družbe 82,066.739 f. št., škotske pa 16,568 845 f. št. Kako ogromno gospodarsko moč predstavljati ti dve centrali, se vidi iz tega, da zaposluje 162.000 oseb.

Blagovni popusti, ki so jih člani prejeli, so pri krajevnih društvih znašali 19,600.000 funtov šterlingov pri velenakupnih družbah pa 1,642.000 f. št.

Te številke podajajo razveseljivo sliko o stabilnosti in solidnosti angleškega združništva.

Gospodarstvo.

Zahteve regulativnih hranilnic. Na letošnjem kongresu jugoslovanskih regulativnih hranilnic ob binkošti v Beogradu so bile sprejete naslednje resolucije:

1. V smislu kraljevih besed o pomenu varčevanja zahtevajo stabilnost valute z vsemi sredstvi kot nujen predpogoj za varčevanje.

2. Varčevanje je osnovna državljanska dolžnost in sredstvo za zavarovanje družabne enote.

3. Svobodna konkurenca javnih in zasebnih kreditnih ustanov je imela slabe rezultate in bo treba zato razdelitve dela.

4. Samoupravne hranilnice najbolj odgovarjajo potrebam varčevanja, ker so najbližje onim, ki denar prejema in ga vlagajo.

5. Razširjenje mreže hranilnic v najmanjše kraje je nujno potrebno, v ta namen pa naj služi tudi potrebni hranilniški zakon, ki bo točno določil na podlagi vsega navedenega funkcije hranilnic, da se morejo prilagoditi potrebam časa in kraja. Njih altruistični značaj naj se pozna tudi pri javnih dajatvah. Zakon naj določi samostojno delovanje hranilnic in določa istočasno tudi kontrolo ustanoviteljev.

6. Ker so banovinske hranilnice konstruktivno dopolnilo samoupravnih hranilnic, je treba omogočiti razširjenje banovinskih hranilnic po vsej državi.

7. Za pravičen razvoj poslovanja hranilnic je treba dati hranilničnemu uradništvu potrebno predizobrazbo in mu zasigurati živ-

ljenske predpogoje n. pr. z uvedbo pokojninskega zavarovanja itd.

Dodatno k temu poročilu navajamo še misel glavnega ravnatelja Poštne hranilnice dr. Nedeljковиća, ki je bila izrečena kot napitnica na banketu. Treba je po njegovem mnenju potegniti jasno demarkacijsko linijo med posameznimi denarnimi zavodi, da se onemogoči špekulacija z vlogami. Sedaj je najvažnejši tehnično bančni problem sodelovanje hranilnic s privilegiranimi zavodi. Ustanovi naj se centrala, pa naj bo to lahko event. tudi Narodna banka ali Poštna hranilnica, ki bi upravljala prebitke komunalnih hranilnic. Postavi naj se komisija, ki naj prouči te probleme sodelovanja regulativnih hranilnic med seboj in v zvezi s privilegiranimi denarnimi zavodi.

Razno.

Banovinska mlekarska šola v Škofji Loki. Na banovinski mlekarski šoli v Škofji Loki se otvori novo šolsko leto dne 15. septembra 1934.

Pogoji za sprejem so: praksa iz mlekarstva ali dovršena nižja kmetijska šola, zdrava ter krepka telesna konstitucija in moralna neoporečnost.

Vzdrževalnina za vso oskrbo s šolnino znaša mesečno Din 500 za poedinca.

Pravilno opremljene in kolekovane prošnje za sprejem se morajo vložiti pri ravnateljstvu zavoda v Škofji Loki najkasneje do 15. avgusta 1934. Prošnjam se mora priložiti: 1. domovnica, 2. šolsko spričevalo, 3. spričevalo o praksi, 4. rojstni list, 5. npravstveno spričevalo, 6. dovoljenje staršev za obiskovanje mlekarske šole (samo pri mladoletnih), 7. zdravniško spričevalo s posebno izjavo zdravnika, da je prosilec krepke telesne konstitucije, popolnoma zdrav in da nima infekcijskih ali hereditarnih bolezni, 8. izjava plačnika, da bode vzdrževal iz lastnih sredstev prosilca na zavodu, odnosno dekreti oblasti, s katerimi se prosilcem podeljujejo štipendije za vzdrževanje.

O ostalih formalnostih, ki so potrebne za sprejem, bode obvestilo ravnateljstvo zavoda interesirane prosilce neposredno.

Gospodarska zveza v Ljubljani no-

tira naslednje cene: Tomaževa žlindra baza 18%. Din 134.—; rudninski superfosfat v vrečah po 50 in po 100 kg à Din 98.—; kalijeva sol po 100 kg Din 168.—, koštni superfosfat Din 118.—; apneni dušik v pločevinastih bobnih Din 200.—; apneni dušik v papirnatih vrečah Din 185.—; kostna moka Din 95.—; mavec (gips) Din 40.—; nitrofoskal v vrečah Din 144; klajno apno Din 275; lanene tropine Din 1'80; modra galica Din 6.—; žveplo Din 3.—. Pri vagonem odjemu se cene za gnojila in cement znatno znižajo na franco vsaka postaja. Mlatilnice s tresali in reto Din 4.100.—; slamoreznice Din 1.700 do 2.000; čistilnik 10 sit Din 1.500; plugi Din 500 do Din 940; reporeznica M. R. Din 550; trijerji Din 2.000 do 3.500; mlatilnice na ročni pogon Din 2.200; robkači Din 900; sadni mlini Din 1.400 do Din 1.700; brzoparilniki Din 1.050 do Din 2.800; kosilni stroji Din 2.000; travniške brane z zvezdnatimi členki Din 900; travniške brane z jeklenimi špicami Din 800; patent motike „Rapp“ Din 70.—. — Nitrofoskal, apneni dušik pri najmanjšem odjemu 5000 kg franko vsaka postaja. Modra galica iz tovarne „Zorka“ po konkurenčnih cenah.

Manufakturo vseh vrst po ugodnih cenah tudi proti plačilu s hranilnimi knjižicami članic „Zadružne zveze“ nudi Oblačilnica za Slovenijo v hiši Gospodarske zveze.

POSLOVNE KNJIGE IN TISKOVINE.

Vse članice opozarjamo, da ima Zveza v zalogi vse knjige in tiskovine, kakor jih zahteva poslovanje kreditnih, blagovnih, produktivnih in drugih vrst zadrug. — Mnoge tiskovine nudijo za poslovanje znatno olajšanje in zasigurajo pravilnost kot npr. zapisnik o občnem zboru, vloga na sodišče, rač. zaključek. — Zveza ima v zalogi tudi vse pisarniške potrebščine, kot npr. svinčnike, peresa, pečatni vosek, papir, pivnike, registratorje, prelučnjače itd. — Zveza z naročanjem na debelo zasigura tudi najnižje cene.

V sledečem podajamo cene za najvažnejše tiskovine (I.), knjige (II.) in vzorna pravila (III.):

I.		Komad	Komad	
Rač. zaključki za hranilnice in posojilnice	Din	50	Knjiga tekočih računov 50 listov	Din 40
za blagovne zadrage	"	50	Knjiga tekočih računov 100 listov cel gradl	72
Zapisnik o rednem občnem zboru	"	50	200 celo plat.	120
Vloga na sodišče (sprememba v načelstvu, ali sprememba pravil)	"	50	Amerikanski journal za blagovne zadrage	180
Izpiski iz knjige hranilnih vlog oz. posojil	"	1	" nova izdaja	230
Obvezne izjave za dolžnike	"	40	Knjiga denarnih listkov 100 strani	15
Tiskovine za izvl. tek. rač.	"	30	200	25
Zadolžnice na poroštvo	"	75	Knjiga pristopnic 50 listov	12
Zadolžnice na vknjižbo	"	75	100	16
Zadolžnice na amortizacijo	"	75	200	34
Prošnje za posojilo	"	50	Straca 100 listov Din 65	40
Pogodba za kredit v tek. rač.	"	75	50 listov	75
Obrestne tabele (na kartonu 3 1/2% do 6%)	"	2	Blagovni skontro 100 listov	45
6 1/2% do 7% (na papirju)	"	3	Blagovni skontro 50 listov	75
7 1/2% do 8 1/2%	"	3	Nakupna prodajna knjiga 100 listov	45
9% do 10%	"	3	Nakupna prodajna knjiga 50 listov	22
Listek za izplačilo vloge	"	10	Blago oddajni bloki	50
Listek za izplačilo posojila	"	10	Vložni zapisnik 50 listov Din 30, 100 listov	90
Opomin dolžniku Din 10, Opomin porokom	"	10	Vložni zapisnik 200 listov	4
Opomin za podaljšanje posojila	"	15	Hranilne knjižice (lično vezane v šagrinpapir)	3
Zemljeknjižni predlog (list)	"	40	(vezane)	1
Pole za inventuro	"	75	(broširane)	5:50
Potrčila	"	10	(celo platno)	3
Izpiski (nova tisk.) tek. rač.	"	75	Zadružno-posojilne knjižice	1:40
Rač. zaključki (kartonirani po 20 komadov)	"	22	Nakupne knjižice	4:75
za kreditne in nekreditne zadrage (zvezki)	"	65	Knjižice za imetnike tekoč. računa 16 list.	1:50
Denarne kuverte	"	10	Knjižice za električni tok	20
Kuverte za dopisovanje z Ž. Ž.	"	05	Imenik zadružnikov 20 listov	25
Dopisnice za dopisovanje z Ž. Ž.	"	75	Imenik zadružnikov 30	40
Mlekarske pole	"	75	Imenik zadružnikov 60	70
Tiskovine (priloge menični kredit)	"	8	100	20
Mape za zadolžnice	"	12	Knjiga porokov	6
Mape za ustanovne listine	"		Knjiga odstopnic (broširano)	26
			Sejni zapisniki	30
			100 listov	26
			Trgovske knjige z 2 kolonami	20
			Indeksi	3:75
			Mlekarske knjižice	30
			Saldo-Konti na trdem papirju 50 listov	50
			100	

II.		Komad	III.	
Knjiga hranilnih vlog 50 listov	Din	60	Pravila za hranil. in posojil. (Rajfeis.)	Din 2
" " 100	"	105	Pravila za hranil. in posojil. (Schulz.)	2
" " 150 celo platno	"	160	Pravila za kmet. nabav. in prod. zadrage	2
" " 200 pol usnje	"	270	Pravila za živinorejske zadrage	2
Knjiga posojil 50 listov	"	70	Pravila za kmetijska društva (strojne zadr.)	2
" " 100	"	115	Pravila za mlekarske zadrage	2
" " 150	"	155	Pravila za zadružne elektrarne	2
" " 200 pol usnje	"	270	Pravila za zavarovanje goveje živine	2
Razdelnik za kreditne zadrage 50 listov	"	60	Pravila za strojne zadrage	2
" " 100	"	100	Pravila za živ. selekcijske zadrage	2
" " 150 celo pl.	"	135	Pravila za pašne in gozdne zadrage	2
Razdelnik za nedenarne zadrage 24 listov	"	40		
" " 50	"	60		
" " 100	"	100		
" " 200	"	170		
Blagajniški dnevnik 100 listov	"	45		
Blagajniški dnevnik 200 listov celo platno	"	95		